

بررسی موانع بهبود فضای کسب‌وکار در حوزه گردشگری روستایی منطقه ریجاب با استفاده از تئوری بنیانی

منصور غنیان

دانشیار و عضو هیات علمی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان

معصومه تقی بیگی*

دانشجوی دکتری آموزش کشاورزی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان

لیلا شرفی

دانشجوی دکتری ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی زنجان

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی موانع بهبود فضای کسب‌وکار در حوزه توریسم روستایی با بهره‌گیری از پارادایم کیفی و تئوری بنیانی صورت گرفته است. جامعه‌ی مورد مطالعه صاحبان کسب‌وکار در منطقه‌ی ریجاب بودند که ۲۸ نفر از آنان به روش نمونه‌گیری هدفمند مورد پرسش قرار گرفتند. داده‌های پژوهش با بهره‌گیری از تکنیک مصاحبه نیمه ساختارمند و گروه‌های متمرکز جمع‌آوری و در قالب سه مرحله: کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل و در قالب ۱۰ مانع اصلی طبقه‌بندی گردید که شامل: ۱- ضعف برنامه‌ریزی، عدم حمایت‌های مالی و اعتباری دولت ۲- تخریب و آلودگی منابع طبیعی و زیست‌محیطی ۳- عدم وجود امکانات و زیرساخت‌های اقامتی، تفریحی ۴- عدم وجود صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات باغی در منطقه ۵- فصلی بودن کسب‌وکارهای گردشگری ۶- نبود انگیزه و عدم ریسک‌پذیری صاحبان کسب‌وکار در کارآفرینی و تنوع‌بخشی مشاغل ۷- محدودیت‌های اجتماعی موجود در جوامع میزبان ۸- نامناسب بودن شرایط جغرافیایی منطقه ۹- ضعف در اطلاع‌رسانی و معرفی جاذبه‌های مورد بازدید ۱۰- موانع فرهنگی می‌باشند. در پایان با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهادهایی به منظور توسعه این صنعت در روستاهای منطقه ریجاب ارائه شده است.

واژه‌های کلیدی: گردشگری روستایی، توسعه کسب‌وکار، توسعه اقتصادی، تئوری بنیانی، ریجاب.

مقدمه

توریسم روستایی می‌تواند به رشد و توسعه‌ی کسب‌وکارها بیانجامد.

کسب‌وکارهای گردشگری می‌تواند موجب جذب اهالی به نواحی روستایی و ثبات اقتصادی این نواحی گردد. در اغلب مناطق روستایی که گردشگر در آن حضور پیدا می‌کند افزایش درآمد ثانویه و درآمدزایی حاصل از مشاغل جدید بخش گردشگری شکل می‌گیرد که از طریق فروش محصولات و صنایع دستی و فعالیت‌های چندگانه حاصل می‌شود (Sharpley, 2000).

متأسفانه اغلب مشاغل بخش گردشگری روستایی که می‌تواند منبع تحول بزرگی در جوامع روستایی از لحاظ اقتصادی، کاهش بیکاری، مهاجرت و حتی توسعه اجتماعی و فرهنگی نواحی روستایی گردد به‌عنوان منبع اصلی درآمد ساکنین تلقی نمی‌شود و به‌طور کلی درآمدزایی بالایی برای ساکنین به همراه ندارد (کرمی بنماران و همکاران، ۱۳۹۲). لذا بسیاری از افراد شاغل در بخش گردشگری روستایی به رونق و توسعه‌ی کسب‌وکار خود در زمینه‌ی گردشگری روستایی تمایلی ندارند و این مسئله با وضوح بیشتری در منطقه‌ی ریجاب استان کرمانشاه مشاهده می‌گردد. منطقه‌ی ریجاب یکی از دل‌انگیزترین و فرح‌بخش‌ترین نقاط ایران در دل کوه‌های دالاهو است. این منطقه که نام خود را از کلمه کردی "ریژآو" به معنی محل ریزش آب (آبشار) گرفته است با چشمه‌ساران و جویبارهای فراوانش سرچشمه رود الوند است. با توجه به کیفیت و سردی آب این رود، در کنار آن ده‌ها استخر پرورش ماهی ایجاد شده است که باوجود تغییر منظر طبیعی منطقه، باعث اشتغال تعداد زیادی از ساکنان منطقه گشته است. روستای شالان در منطقه به سبب وجود چشمه‌ها، رودهای کوچک، جنگل‌های انبوه و گسترده، باغات گردو، انار و انجیر از تفرجگاه‌های زیبا و کم‌نظیر استان کرمانشاه و ایران به شمار می‌آید.

صنعت گردشگری پس از اتمام جنگ جهانی دوم با گسترش شهرنشینی، کاهش ساعات کار، توسعه روزافزون راه‌ها و شبکه‌های حمل‌ونقل، ارتقای سطح فرهنگ عمومی و اصلاح قوانین و مقررات، تحول شگرف یافت به‌طوری‌که امروزه به یک پدیده از نمادهای عصر تمدن تبدیل شده است (لانکورا، ۱۳۸۱). امروزه از گردشگری به‌عنوان گذرگاه توسعه یاد می‌شود (Schweinsberg, 1998). تا جایی که سازمان جهانی گردشگری در بیانیه مانیلی، گردشگری را نیاز اساسی در هزاره سوم معرفی کرده است (حاجی نژاد و همکاران، ۱۳۸۸). این صنعت به علت ویژگی‌های منحصر به فرد خود از سوی صاحب‌نظران به صادرات پنهان و صنعت بدون دود شهرت یافت و در سال‌های اخیر در رشته‌های مطرح اقتصادی جهان بعد از نفت و خودروسازی مقام سوم را دارا بوده است (صیدایی و همکاران، ۱۳۸۹). یکی از انواع گردشگری که روز به روز طرفداران بیشتری پیدا می‌کند گردشگری روستایی است که به‌عنوان یک فعالیت تفریحی-اجتماعی در نیمه دوم قرن ۱۸ در انگلستان شکل گرفت (Bensemam, 2009).

شاید در گذشته گردشگری روستایی، فعالیتی برای کسب درآمد طبقه مرفه بود. اما در دنیای امروز روستاییان نیز از این راه کسب درآمد می‌کنند. زیرا گردشگری و توریسم روستایی یکی از منابع ارزآور اقتصادی است که کارکردهای مطلوبی دارد و برخی از این کارکردها مثل کشاورزی و جنگلداری جزء لاینفک طبیعی و اجتماعی روستا هستند، می‌توان گفت بسیاری از انواع گردشگری وابسته به محیط روستایی می‌باشد که سبب ایجاد اشتغال خاص روستایی می‌گردد (فراهانی و منوچهری، ۱۳۹۴). با توجه به اینکه اشتغال‌زایی یکی از مشکلات فراروی هر جامعه است و بیکاری به‌عنوان یکی از معضلات عظیم اقتصادی و اجتماعی می‌باشد. توسعه‌ی گردشگری و

گردشگری را تبیین می‌کنند. نتایج پژوهش فراهانی و منوچهری (۱۳۹۴)، در ارتباط با موانع و مشکلات توسعه گردشگری روستایی نشان داد کیفیت پایین خدمات‌رسانی، ضعف در زیرساخت‌های حمل‌ونقل، کمبود تبلیغات و اطلاع‌رسانی و عدم مشارکت سازمان‌های دولتی مهم‌ترین مشکلات پیش روی پویایی روستاهای هدف گردشگری منطقه هستند. صالحی و همکاران (۱۳۹۳) با عنوان تأثیر گردشگری در توسعه پایدار نواحی روستایی به این نتیجه دست یافتند که توسعه‌ی گردشگری بر بعد اقتصادی توسعه‌ی پایدار تأثیر مثبت گذاشته است به طوری که موجب تنوع شغلی و کسب درآمد بیشتر ساکنان شده است، اما در بعد محیطی بیشترین تأثیر منفی را داشته است، زیرا در تغییر کاربری اراضی، افت محسوس کمی آب در فصول گرم، فرسایش و رانش زمین در اثر ساخت‌وساز غیراصولی خانه‌های دوم، موجب ناپایداری محیط شده است.

در همین زمینه مطالعات علیقلی‌زاده (۱۳۸۷) نشان داد، گردشگری معمولاً به هزینه‌های اقتصادی جامعه میزبان، مانند افزایش قیمت کالا و خدمات، افزایش کاذب قیمت زمین، افزایش هزینه‌های زندگی، برگشت ناچیز سرمایه، فصلی بودن فرصت‌های شغلی، جابجایی و اشتغال افراد بومی و منسوخ شدن برخی از فعالیت‌های مرسوم مانند کشاورزی و ماهی‌گیری در نواحی روستایی دامن می‌زند.

در مطالعه‌ای که توسط گرمی بنماران و همکاران (۱۳۹۲) با عنوان زمینه‌یابی فعالیت بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط با محوریت گردشگری روستایی در بخش کن استان تهران انجام شد، به این نتیجه رسیدند که زنان در مقایسه با مردان به تأسیس اشکال مختلف کسب و کارهای گردشگری در منطقه دیدگاه خوش بینانه تری داشتند و اهالی مسن منطقه با توسعه‌ی گردشگری به دلیل ایجاد مزاحمت توسط گردشگران و سلب آرامش اهالی مخالف بودند. در پژوهش عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱) گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی که در نتیجه‌ی

آثار و بناهای متعددی از دوران صدر اسلام در منطقه ریجاب دیده می‌شود که از آن جمله می‌توان به قلعه یزدگرد و مقبره ابودجانه، از صحابی پیامبر اکرم اشاره کرد. این منطقه با دارا بودن جاذبه‌های متنوع و متعدد گردشگری هر ساله پذیرای هزاران گردشگر از نواحی مختلف کشور و حتی خارج از آن می‌باشد که می‌تواند نقش مهمی در توسعه‌ی فعالیت‌های گردشگری روستایی داشته باشد. اما متأسفانه کسب و کارهای مرتبط با گردشگری در این مناطق رونق و توسعه‌ی چندانی ندارد و در سال‌های اخیر بسیاری از مشاغل این منطقه از بین رفته است و مشاغلی هم که وجود دارند به صورت خیلی ابتدایی و سنتی می‌باشند و بسیاری از صاحبان کسب و کار در این منطقه به مناطق اطراف مهاجرت کرده‌اند و با وجود گردشگران و بازدیدکنندگان بسیار در منطقه تمایلی به ایجاد کسب و کارهای مرتبط با گردشگری در منطقه ندارند. به طوری که بسیاری از مسافران منطقه از نبود خدمات و امکانات مرتبط با گردشگران که می‌تواند سبب ایجاد مشاغل جدید و رونق کسب و کار در منطقه گردد و منبع درآمدی برای ساکنین رضایت چندانی ندارند. در این منطقه شاهد وجود استخرهای زیاد پرورش ماهی هستیم که زمانی منبع اصلی درآمد ساکنین بود اما متأسفانه این استخرها اکنون بدون استفاده رها شده‌اند.

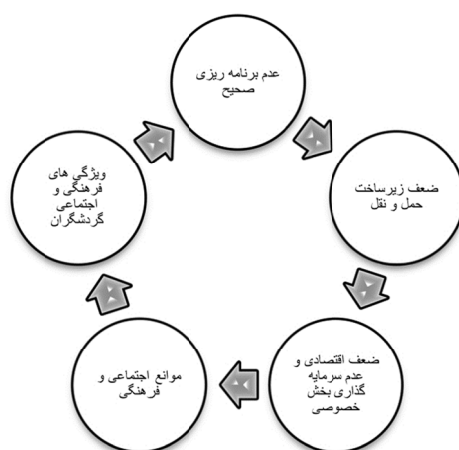
غنیان و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان ارزیابی فضای کارآفرینی در گردشگری روستایی عواملی چون علاقه‌مندی به تأسیس بنگاه‌های اقتصادی مرتبط با گردشگری، تأسیس و گسترش شبکه‌های تولیدی محلی بین صاحبان کسب و کار، وجود امنیت مناسب در سطح منطقه برای کارآفرینان و گردشگران، از دید مردم محلی جایگاه و اهمیت بالایی در توسعه‌ی کسب و کارهای مرتبط با گردشگری دارد. نتایج مطالعه لطیفی و همکاران (۱۳۹۲) نشان داد که ۴ عامل زیرساختی، فرهنگی، برنامه‌ریزی و مدیریتی، همچنین اطلاع‌رسانی و تبلیغات در مجموع ۱۷/۶۲ درصد از واریانس موانع توسعه فعالیت

ملاقات‌کنندگان و تسهیلات فراهم‌شده برای آن‌ها باعث برانگیخته شدن یا تحریک ساکنین برای مخالفت با توسعه گردشگری می‌شود، زیرا در شرایط ایستایی سطوح ظرفیت برای بسیاری از متغیرها تکمیل‌شده یا از حد ممکن فراتر می‌رود و از اینجا به بعد مسائل و مشکلات محیطی اقتصادی و اجتماعی بروز می‌کنند. صیدایی و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای با عنوان نقش امنیت در توسعه گردشگری، عدم تمایل بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در این بخش به علت عدم سودآوری، حمایت ناکافی دولت در مورد امنیت گردشگران، اقدامات سلیقه‌ای و محدودکننده از سوی برخی افراد غیرمسئول، نبود امکانات اولیه مثل اقامتگاه‌های مناسب و سرویس‌های بهداشتی، فقدان تسهیلات لازم برای بخش خصوصی (مانند پرداخت وام‌های بلندمدت با بهره‌ی کم) هزینه‌ی بالای زمین، تشریفات زائد و دست و پاگیر اداری به‌منظور ایجاد هتل‌ها و مراکز رفاهی را از موانع توسعه‌ی کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری بیان نموده‌اند.

توسعه‌ی گردشگری روستایی تأسیس شده بود، سبب افزایش قیمت زمین در روستا، کاهش انسجام و یکپارچگی روستا، همچنین تغییرات اقتصادی اجتماعی در نواحی روستایی گردید.

نتایج مطالعات دیگر بیان‌گر این واقعیت است که به دلیل ضعف بنیادی مالی ساکنین محلی برای سرمایه‌گذاری در ساخت هتل‌ها، فروشگاه‌های بزرگ و سایر زیربنای موردنیاز جهانگردی، ساکنین غیربومی یا خارجی وارد صحنه شده و اقدام به سرمایه‌گذاری می‌کنند و حتی اجناس موردنیاز گردشگران را از سایر مناطق به آنجا وارد می‌کنند (Tousum, 2002).

Amit (2011) معتقد است علاوه بر عدم وجود امکانات و تأسیسات رفاهی در مورد روستاها، عدم برنامه‌ریزی مناسب در زمینه گردشگری از موانع توسعه این صنعت می‌باشد. در همین زمینه Lai & Nepal (2006) معتقد است بر اساس مدل مراحل رشد جهانگردی، اکتشاف، توسعه، تثبیت، رکود و زوال یا حیات مجدد، تأثیرات اجتماعی عمدتاً در مراحل تثبیت و رکود ظهور می‌کنند. به نظر وی تعداد زیاد

نگاره ۱. چارچوب مفهومی

درآمدزایی اندک، موجب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری در ارتباط با زمین شده است. Ruglova (2007) با توجه به مطالعات و پژوهش‌های انجام‌شده،

نتایج مطالعات مهدوی (۱۳۸۷) در منطقه‌ی کن استان تهران نشان داد که گردشگری در زمینه‌ی اقتصادی اثرات محدودی داشته و به‌جز اشتغال‌زایی و

مصاحبه شدند و پس از مصاحبه با ۲۸ نفر از آن‌ها اشباع تئوریک حاصل شد (۲ نفر ماهی‌فروش، ۲ نفر مکانیک، ۴ نفر سوپرمارکت، ۳ نفر دست‌فروش محصولات باغی، ۱ نفر مسئول هتل، ۱ نفر مسئول کارواش، ۲ نفر میوه‌فروش، فروشگاه صنایع‌دستی ۳ نفر، مسئول استراحتگاه خانوادگی ۳ نفر، عکاس ۲ نفر، شیرینی فروش ۲ نفر، چای‌خانه سنتی ۲ نفر، فروشنده نان محلی ۱ نفر).

سپس به منظور افزایش اعتبار داده‌ها با استفاده از تکنیک مثلث‌سازی، دو گروه متمرکز ۱۴ نفره تشکیل شد که با تسهیل‌گری محققان و در راستای دستیابی به اهداف تحقیق به تبادل نظر در خصوص موانع و محدودیت‌ها پرداختند. به منظور جمع‌آوری اطلاعات از مصاحبه‌ی عمیق مصاحبه‌ی متمرکز، مشاهده‌ی مستقیم و عکس استفاده شد. سپس مطالب گردآوری‌شده حاصل از مصاحبه‌ها و گروه‌های متمرکز در قالب سه مرحله‌ی کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل گردید و مدل موانع توسعه‌ی کسب و کارهای مرتبط با توریسم روستایی استخراج گردید.

یافته‌ها

پس از پیاده‌سازی مطالب جمع‌آوری‌شده از طریق مصاحبه و گروه‌های متمرکز در کدگذاری باز با مرور خط به خط داده‌ها جملات مرتبط با موضوع پژوهش استخراج شد. حاصل این مرحله شناسایی ۷۶ مفهوم کلیدی در زمینه‌ی موانع توسعه‌ی کسب و کارهای مرتبط با توریسم روستایی بود. سپس با توجه به ماهیت موانع و مشکلات و روابط بین آن‌ها دسته‌بندی مقدماتی صورت گرفت و به هر یک از موانع و مشکلات مطرح‌شده از سوی افراد یک کد داده شد، به طوری که گویه‌های مرتبط در یک خوشه قرار گرفتند و به هریک کدهایی از p1 تا p74 اختصاص یافت (جدول ۱). در پایان این مرحله به نظر رسید که این مفاهیم کلیدی موانع و محدودیت‌ها را در ابعاد مختلف پوشش داده و نیازی به مراجعه‌ی مکرر به نمونه‌های

بیان نمود که هرگونه استفاده‌ی ابزاری از صنعت گردشگری تأثیر معکوس بر رفاه اجتماعی و وضعیت اقتصادی مردم دارد و بر این اساس می‌توان بحث را فراتر برد. همان‌طور که ملاحظه گردید علی‌رغم مزایای فراوان اقتصاد گردشگری، بر اساس مطالعات مبانی نظری و یافته‌های پژوهشی و جمع‌بندی نظر نویسندگان و پژوهشگران، تعداد زیادی موانع توسعه کسب و کارهای مرتبط با توریسم روستایی شناسایی شد. برخی از آن‌ها به دلیل هم‌پوشانی ادغام شدند. با توجه به مجموع نظرهای موانع (بازدارنده) توسعه کسب و کارها در قالب چارچوب مفهومی در نگاره ۱ نشان داده شده است.

اهداف تحقیق

هدف تحقیق بررسی موانع بهبود کسب و کارهای مرتبط با گردشگری روستایی با استفاده از تئوری بنیانی در منطقه ریجاب می‌باشد.

روش پژوهش

در این پژوهش به منظور ارائه‌ی تصویری عمیق و روشن از موانع توسعه‌ی کسب و کارهای مرتبط با توریسم روستایی در قالب یک مدل از روش تئوری بنیانی بهره گرفته شد.

گراندتئوری یا تئوری بنیانی از روش‌هایی است که در تحقیقات کیفی استفاده می‌شود و مبتنی بر رویکرد استقرایی است که به صورتی سیستماتیک و در قالب مراحل منظم، پدیده‌ها را در موقعیت طبیعی آن‌ها مورد بررسی قرار می‌دهد (ادیب حاج باقری و همکاران، ۱۳۸۹). در این روش قابلیت تعمیم، مدنظر نیست بلکه هدف درک پدیده‌ها و ابعاد مختلف آن است (گیدنز، ۱۳۷۶). جامعه‌ی آماری مورد مطالعه صاحبان کسب و کارهای مرتبط با توریسم روستایی در منطقه بودند که در کانون گردشگری و روستای هدف گردشگری منطقه (روستای شالان) حضور داشتند، هر یک از پاسخگویان در جلساتی به طول ۱۰ دقیقه

مورد مطالعه وجود ندارد، به بیان دیگر اعتبار درونی داده‌ها در این مرحله مورد تأیید قرار گرفت.

جدول ۱. مفهوم‌سازی داده‌ها (کدگذاری باز)

ردیف	مفاهیم	کد	فراوانی پاسخ‌ها
۱	بیمه نشدن پرورش ماهی توسط دولت	P1	۲۴
۲	پخش شدن بوی بد ماهی‌های تلف‌شده	P2	۲۱
۳	خشک شدن درختان گردو و انجیر	P3	۱۸
۴	عدم حمایت دولت جهت سکوبندی	P4	۲۳
۵	سایبان نداشتن سکوها	P5	۲۲
۶	بیکاری در بیشتر ماه‌های سال	P6	۲۱
۷	عدم مجوز جهت ساخت‌وساز	P7	۱۸
۸	ترس از راه‌اندازی و ایجاد شغل جدید	P8	۱۹
۹	خراب شدن میوه‌ها	P9	۲۷
۱۰	آمدن سیلاب	P10	۱۵
۱۱	بدهکاری مردم به دولت	P11	۱۷
۱۲	نداشتن پول و سرمایه	P12	۲۸
۱۳	عدم حمایت و پشتیبانی از نیروی جوان و فعال بومی محلی	P13	۲۷
۱۴	کمبود نیروی انسانی شغل آفرین	P14	۱۶
۱۵	کمبود نیروی انسانی متخصص و آموزش‌دیده	P15	۱۸
۱۶	آوردن ماهی از خارج منطقه در فصول گردشگر پذیر	P16	۲۴
۱۷	عدم آگاهی گردشگران از جاذبه‌های گردشگری در منطقه	P17	۲۱
۱۸	تضاد فرهنگی بین گردشگر و جامعه میزبان	P18	۱۹
۱۹	نداشتن تعمیرگاه مجهز	P19	۱۷
۲۰	بدبینی مسئولان	P20	۱۹
۲۱	تضاد و دشمنی میان اهالی منطقه	P21	۲۷
۲۲	حسادت مردم محلی	P22	۲۶
۲۳	نداشتن تجربه کافی در تبدیل محصولات باغی	P23	۲۸
۲۴	سم ریزی داخل استخرهای پرورش ماهی توسط روستاییان در اثر تضاد و دشمنی	P24	۲۸
۲۵	روی آوردن بدون برنامه‌ریزی مردم به پرورش ماهی	P25	۲۲
۲۶	ضرر و زیان فراوان به علت تعطیلی پرورش ماهی	P26	۲۷
۲۷	وجود گردشگر تنها در سه‌ماهه تابستان و ایام نوروز	P27	۲۸
۲۸	در ابتدا تشویق مردم به پرورش ماهی و سپس حمایت نکردن از آن‌ها توسط دولت	P28	۲۸
۲۹	برق‌کشی و از بین بردن درختان باغی	P29	۱۴
۳۰	تعطیلی هتل در فصل سرما	P30	۱۷
۳۱	کم شدن عمق آب	P31	۲۰
۳۲	تعطیلی مسابقات شنای شیرجه به علت کم شدن عمق آب	P32	۱۹
۳۳	مهاجرت جوانان به شهرهای اطراف	P33	۲۷
۳۴	تعداد محدود سکوها	P34	۲۰
۳۵	عدم کیفیت پل‌های روگذر از آب	P35	۱۲
۳۶	عدم وجود سطل زباله در مسیر جریان آب	P36	۱۱
۳۷	رعایت نکردن بهداشت	P37	۱۷
۳۸	آلوده شدن آب	P38	۱۹

ادامه جدول ۱. مفهوم‌سازی داده‌ها (کدگذاری باز)

ردیف	مفاهیم	کد	فراوانی پاسخ‌ها
۳۹	ندادن تسهیلات و وام‌های بلندمدت با سود دهی کم توسط دولت	P39	۲۴
۴۰	تعطیل شدن پرورش ماهی	P40	۲۶
۴۱	ترس در میان اهالی روستاها نسبت به احیاء پرورش ماهی	P41	۱۹
۴۲	وضعیت نامناسب پارکینگ	P42	۱۴
۴۳	کاهش درآمد به علت تعطیلی پرورش ماهی و از بین رفتن باغات	P43	۱۶
۴۴	ایجاد استخرهای پرورش ماهی و تخریب باغات و پوشش گیاهی	P44	۲۴
۴۵	اختلافات مذهبی بین جامعه میزبان و مهمان	P45	۱۸
۴۶	ترس در میان اهالی روستاها از فاش شدن مذهبشان	P46	۱۹
۴۷	کمبود مراکز اقامتی	P47	۱۷
۴۸	عدم وجود پارک و امکانات ورزشی - تفریحی	P48	۲۱
۴۹	باریک و دوطرفه بودن جاده	P49	۲۲
۵۰	بن‌بست بودن جاده	P50	۱۲
۵۱	نامناسب بودن سرویس‌های بهداشتی	P51	۱۱
۵۲	عدم اطلاع‌رسانی	p۵۲	۲۳
۵۳	مشکل در برقراری ارتباط بین کاسبان منطقه با گردشگران	P53	۱۴
۵۴	آلودگی خاک	P54	۱۷
۵۵	عدم نظارت مسئولین	P55	۲۵
۵۶	عدم انگیزه و تمایل مردم جهت سرمایه‌گذاری	P56	۱۷
۵۷	تعارض متفاوت میان فرهنگ گردشگران و ساکنین منطقه	P57	۱۳
۵۸	عدم وجود مراکز درمانی مناسب به‌منظور مراجعه گردشگران در مواقع ضرورت	P58	۲۵
۵۹	عدم علاقه برای ادامه کار	P59	۲۴
۶۰	عدم وجود تسهیل‌گرو آموزش‌دهنده برای کارآفرینی در منطقه	P60	۲۶
۶۱	عدم تنوع در مشاغل	P61	۱۴
۶۲	کمبود صنایع تبدیلی و بسته‌بندی	P62	۲۶
۶۳	عدم وجود انبار و تجهیزات مدرن جهت نگهداری	P63	۲۵
۶۴	کمبود منابع آبی	P64	۲۲
۶۵	محدودیت‌های موجود در تولیدات باغی و صنایع تبدیلی محصولات باغی	P65	۲۳
۶۶	آزاد نبودن حاشیه اطراف رودخانه	P66	۲۸
۶۷	دوری منطقه نسبت به شهرهای پرجمعیت کشور	P67	۱۲
۶۸	خشکی بیش از حد منطقه	P68	۱۷
۶۹	محدودیت فعالیت‌های کشاورزی به علت کوهستانی بودن منطقه	P69	۱۵
۷۰	ذهنیت منفی ساکنین شهرهای دیگر و گردشگران به گرم و خشک بودن منطقه	P70	۱۳
۷۱	عدم وجود تبلیغات گردشگری و بازاریابی	P71	۱۹
۷۲	مشکلات حمل‌ونقل	P72	۲۲
۷۳	نزدیکی به مرز و تردد ماشین‌های سنگین عراقی در جاده	P73	۲۸
۷۴	کافی نبودن تابلوهای راهنما	P74	۱۵

خوشه‌هایی متناسب با طبقات سامان یافتند. در نهایت ۱۰ طبقه جامع و مانع از چالش‌های توسعه گردشگری در منطقه تشکیل شد و هر یک متناسب با بار مفهومی

در کدگذاری محوری، طبقات تشکیل شده توسعه داده شد به‌طوری‌که با مقایسه‌ی دوام داده‌های کدگذاری شده با یکدیگر زیر طبقه‌ها، در قالب

و میوه‌ها به علت نبود گردشگر در فصل سرما، مهاجرت جوانان به شهرهای اطراف، بی‌کاری در بیشتر ماه‌های سال و وجود گردشگر تنها در سه‌ماهه تابستان و ایام نوروز را در برمی‌گیرد، محدودیت‌های انگیزشی، سرمایه‌ای و عدم ریسک‌پذیری صاحبان کسب‌وکار در کارآفرینی و تنوع‌بخشی مشاغل که شامل ترس از راه‌اندازی شغل جدید، ترس کاسبان از راه‌اندازی مجدد استخرهای پرورش ماهی، ترس اهالی روستا و کاسبان از فاش شدن مذهبشان، عدم انگیزه و تمایل مردم جهت سرمایه‌گذاری، عدم علاقه برای ادامه کار، نداشتن پول و سرمایه، کمبود نیروی انسانی شغل آفرین، کمبود نیروی انسانی متخصص و آموزش‌دیده، عدم وجود تسهیل‌گر و آموزش‌دهنده جهت کارآفرینی در منطقه، عدم تنوع در مشاغل، نداشتن تجربه کافی در تبدیل محصولات باغی. محدودیت‌های اجتماعی موجود در جوامع میزبان که شامل مواردی مانند آوردن ماهی از خارج در فصول گردشگر پذیر، تضاد و دشمنی میان اهالی منطقه، حسادت مردم محلی، سم‌ریزی داخل استخرهای پرورش ماهی توسط روستاییان در اثر تضاد و دشمنی، ضرر و زیان فراوان به علت تعطیلی استخرهای پرورش ماهی، تعطیل شدن استخرهای پرورش ماهی، کاهش درآمد به علت تعطیلی پرورش ماهی و از بین رفتن باغات می‌باشد نامناسب بودن شرایط جغرافیایی و اقلیمی مانند آمدن سیلاب، کمبود منابع آبی، دوری منطقه نسبت به شهرهای پرجمعیت کشور، خشکی بیش‌ازحد منطقه، محدودیت فعالیت‌های کشاورزی به علت کوهستانی بودن منطقه، نزدیکی به مرز و تردد ماشین‌های نفت‌کش عراقی در جاده، محدودیت‌های اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی در معرفی جاذبه‌های منطقه که شامل عدم آگاهی گردشگران از جاذبه‌های گردشگری در منطقه، عدم اطلاع‌رسانی در مورد منطقه، عدم وجود تبلیغات گردشگری و بازاریابی در منطقه، کافی نبودن تابلوهای راهنما در منطقه، ناآگاهی و بی‌تجربگی کادر شاغل در مؤسسات جهانگردی می‌باشد، موانع فرهنگی، مذهبی و ارتباطی که شامل مفاهیمی مانند تضاد فرهنگی بین

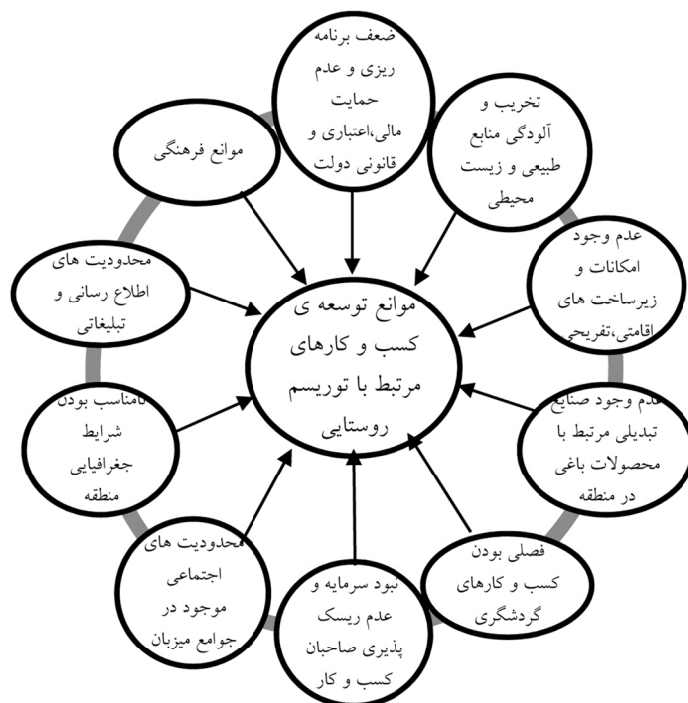
نام‌گذاری گردید که به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: ضعف برنامه‌ریزی و عدم حمایت مالی، اعتباری و قانونی دولت در بخش گردشگری روستایی، که این طبقه شامل مواردی مانند بیمه نشدن پرورش ماهی توسط دولت، عدم حمایت دولت جهت سکوبندی، عدم مجوز جهت ساخت‌وساز، بدبینی مسئولان، در ابتدا تشویق مردم به پرورش ماهی و سپس حمایت نکردن از آن‌ها توسط دولت، ندادن تسهیلات و وام‌های بلندمدت با سوددهی کم، عدم نظارت مسئولین، روی آوردن یکپارچه و بدون برنامه‌ریزی مردم به پرورش ماهی، عدم حمایت و پشتیبانی از نیروی جوان و بومی محلی و بدهکاری مردم به دولت می‌باشد. تخریب و آلودگی منابع طبیعی و زیست‌محیطی که شامل مواردی از قبیل رعایت نکردن بهداشت، پخش شدن بوی بد ماهی‌های تلف‌شده، خشک شدن درختان گردو و انجیر، برق‌کشی و از بین بردن درختان باغی، کم شدن عمق آب، تعطیلی مسابقات شنای شیرجه به علت کم شدن عمق آب، آلوده شدن آب، تخریب باغات و پوشش گیاهی به‌واسطه ایجاد استخرهای پرورش ماهی و سدسازی، آلودگی خاک است.

نبود امکانات و زیرساخت‌های اقامتی، تفریحی، ورزشی، بهداشتی و درمانی این طبقه شامل سایبان نداشتن سکوها، عدم وجود تعمیرگاه مجهز، کم بودن تعداد سکوها، عدم کیفیت پل‌های روگذر از آب، عدم وجود سطل زباله در مسیر جریان آب، وضعیت نامتناسب پارکینگ، وجود تنها یک هتل در منطقه، عدم وجود پارک و امکانات تفریحی- ورزشی، باریک و دوطرفه بودن جاده، بن‌بست بودن جاده، مشکلات حمل‌ونقل، نامتناسب بودن سرویس‌های بهداشتی، عدم وجود تسهیلات درمانی، آزاد نبودن حاشیه‌ای اطراف رودخانه می‌باشد. نبود صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات باغی در منطقه که شامل مواردی مانند کمبود امکانات بسته‌بندی و صنایع تبدیلی، نداشتن انبار و تجهیزات مدرن خشک‌کنی می‌باشد. فصلی بودن کسب‌وکارهای گردشگری که این طبقه مواردی مانند تعطیلی هتل در فصل سرما، خراب شدن اجناس

برگشت‌های مداوم، تمام مراحل پژوهش را با دیدی کل‌نگر مرور نمودند. این سیستم بازنگری در روش تئوری بنیانی به پژوهشگر امکان داد تا کاستی‌ها را برطرف نماید. سرانجام طبقه‌های استخراج‌شده حول یک مفهوم محدود قرار گرفتند و مدل پژوهش شکل گرفت (نگاره ۲).

گردشگر و جامعه میزبان، اختلافات مذهبی بین جامعه میزبان و مهمان، مشکل در برقراری ارتباط ساکنین و کاسبان روستا در برخورد با گردشگران، تعارض و تفاوت میان فرهنگ گردشگران می‌باشد.

محققان در مرحله‌ی پایانی یعنی کدگذاری انتخابی با مرور خط سیر داستانی، تلفیق و توأم کردن طبقات و درک رابطه‌ی آن‌ها بر اساس رفت و

نگاره ۲. موانع توسعه‌ی کسب و کارهای مرتبط با توریسم روستایی در منطقه ریجاب

ضعف برنامه‌ریزی و عدم حمایت‌های مالی، اعتباری و قانونی دولت در بخش گردشگری روستایی

مهم‌ترین مانع توسعه‌ی کسب و کارهای مرتبط با گردشگری روستایی در منطقه ریجاب، ضعف برنامه‌ریزی و عدم حمایت‌های مالی، اعتباری و قانونی دولت در بخش گردشگری روستایی می‌باشد. در این راستا مطالعات صیدایی و همکاران (۱۳۸۹)، فراهانی و منوچهری (۱۳۹۴)، لطیفی و همکاران (۱۳۹۲) نیز

بحث و نتیجه‌گیری

از مهم‌ترین پیامدهای گردشگری روستایی که می‌تواند توسعه روستایی را تسهیل نماید، توسعه کسب و کارهای مرتبط با گردشگری است که ضمن ایجاد اشتغال با تنوع‌بخشی اقتصاد روستایی، آسیب‌پذیری روستاییان را کاهش می‌دهد. نتایج حاصل از این پژوهش حاکی از آن است که موانع توسعه‌ی کسب و کارهای مرتبط با گردشگری روستایی در منطقه ریجاب شامل ۱۰ مشکل عمده می‌باشد که بر اساس مدل مورد بحث قرار گرفته‌اند:

عدم وجود امکانات و زیرساخت‌های اقامتی،

تفریحی، ورزشی و بهداشتی - درمانی

بر اساس یافته‌ها، یکی دیگر از موانع توسعه‌ی کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری روستایی در منطقه‌ی ریجاب، نبود یا ناکافی بودن امکانات و زیرساخت‌های اقامتی، تفریحی، ورزشی و بهداشتی - درمانی می‌باشد. مطالعات لطیفی و همکاران (۱۳۹۲)، فراهانی و منوچهری (۱۳۹۴)، نیز نشان داد که هر منطقه‌ای هرچند از لحاظ جاذبه غنی باشد ولی اگر از نظر امکانات زیربنایی به آن توجهی نشود در جذب گردشگر و رونق کسب‌وکار در منطقه با شکست مواجه خواهد شد.

عدم وجود صنایع تبدیلی مرتبط با محصولات

باغی در منطقه

این معضل طبقه‌ی چهارم مشکلات و محدودیت‌ها محسوب می‌شود که زیر طبقه‌هایی نظیر کمبود امکانات دسته‌بندی و تبدیلی، نداشتن انبار و تجهیزات مدرن خشک‌کنی را شامل می‌شود. با توجه به وجود باغ‌های انجیر، گردو، زیتون، انگور و... در منطقه می‌توان یکی از منابع اصلی درآمد ساکنین را فروش محصولات باغی دانست اما به گفته‌ی اهالی عدم وجود صنایع تبدیلی، انبار و تجهیزات مدرن خشک‌کنی در منطقه موجب گردیده است که باغداران محصولات خود را از ترس فاسدشدن به قیمت‌های پایین به‌واسطه‌ها بفروشند، که همین افراد با فرآوری این محصولات و آوردن آن‌ها به منطقه در فصول مناسب درآمدهای کلان را کسب می‌کنند در صورتی که با فراهم نمودن امکانات مناسب در منطقه می‌توان ضمن افزایش درآمد ساکنین، انگیزه‌های رونق کسب‌وکار را نیز در آن‌ها بالا برد که مطالعات صیدایی و همکاران (۱۳۸۹) این مطلب را تأیید می‌نمایند.

فصلی بودن کسب‌وکارهای گردشگری

فصلی بودن گردشگری می‌تواند سبب ایجاد مشکلاتی در ارتباط با کسب‌وکار مانند تعطیلی هتل

نشان داد که موفقیت در هر پروژه و طرحی امکان‌پذیر نخواهد بود جز آنکه مردم و مسئولین با حمایت و مشارکت یکدیگر در راستای پیشرفت گام بردارند و هردوی این‌ها در جهت توسعه و پیشرفت حامی یکدیگر باشند.

در زمینه‌ی موانع توسعه‌ی کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری نیز اولین رکن به‌منظور برداشتن این موانع دولت و سازمان‌های ذیربط می‌باشند که می‌بایست حمایت‌های همه‌جانبه‌ای را از افراد محلی در این زمینه داشته باشد.

تخریب و آلودگی منابع طبیعی و زیست‌محیطی

از دیگر موانع توسعه‌ی کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری تخریب و آلودگی منابع طبیعی و زیست‌محیطی می‌باشد.

با استناد به نمودار ۱، این مسأله حاصل موارد متعددی نظیر از بین بردن درختان باغی به‌منظور برق‌کشی و انتقال کابل‌های برق می‌باشد که باعث تخریب بسیاری از باغات منطقه که منشأ درآمدی برای ساکنین بوده، گردیده است. همچنین سدسازی در این منطقه به‌منظور ایجاد نیروگاه نیز باعث مشکلات دوجندانی مانند کم‌عمق شدن آب و خشک شدن درختان باغی و تعطیلی مسابقات شای منطقه شده است. از آنجا که انجام گرفتن مسابقات شنا در منطقه سبب ایجاد کسب‌وکارهای مرتبطی در منطقه شده بود با کاهش عمق آب و تعطیلی مسابقات بسیاری از این مشاغل نیز از رونق افتاد که این جای بسی سؤال است که آیا اقداماتی که به‌منظور عمران و آبادانی در مکانی صورت می‌پذیرد تا چه اندازه با برنامه‌ریزی و آینده‌نگری و بررسی عواقب آن صورت می‌پذیرد. در این راستا مطالعات صیدایی و همکاران (۱۳۸۹) نیز حاکی از آن است که اقدامات سلیقه‌ای، محدودکننده و بدون برنامه از سوی برخی افراد غیرمسئول می‌تواند باعث ایجاد مسائل و مشکلات عمده در زمینه‌ی کسب‌وکارهای گردشگری شود.

سند معتبر آن اقدام عده‌ای افراد به ریختن سم به داخل استخرهای پرورش ماهی می‌باشد، که تمامی ماهی‌های استخرها تلف گردیدند و زبانی بالغ بر پنج میلیارد تومان به استخرداران وارد و فعالیت آن‌ها متوقف گردیده است. یکی از اهالی عنوان نمود که در فصولی که منطقه با ازدحام گردشگر مواجه است عده‌ای افراد از شهرستان‌های اطراف به منظور کسب و کار وارد منطقه می‌شوند و حتی ماهی را از نواحی دیگر به منظور فروش به ریجاب می‌آورند که سبب از رونق افتادن کسب و کار در منطقه گردیده است و در این زمینه نیز نظارتی صورت نمی‌گیرد و این مسئله نیز سبب بی‌انگیزگی افراد به کسب و کار در منطقه حتی در فصول تابستان و نوروز گردیده است. مطالعات (Tey et al. 2002)، فراهانی و همکاران (۱۳۹۴)، لطیفی و همکاران (۱۳۹۲) نیز نشان داد که نیروی کار مورد نیاز فعالیت‌های گردشگری از مناطق دیگر تأمین شده است و درآمد تولیدشده از منطقه خارج و در جای دیگر مصرف می‌گردد که بر این اقدامات نظارتی صورت نمی‌پذیرد و همین عامل می‌تواند مانعی عمده در رونق کسب و کارهای محلی باشد.

نامناسب بودن شرایط جغرافیایی و اقلیمی

شرایط جغرافیایی و اقلیمی هر منطقه از جمله عواملی است که می‌تواند علاوه بر تأثیر مستقیم بر جذب گردشگر به صورت غیرمستقیم نیز در بهبود و رونق مشاغل مرتبط با گردشگری مؤثر باشد. مطالعات (King et al. 1993) نیز این مطلب را تأیید می‌نماید. اما متأسفانه در منطقه‌ی ریجاب با وجود داشتن طبیعت بکر و دل‌انگیز از لحاظ جغرافیایی و اقلیمی محدودیت‌ها و مشکلاتی مشاهده می‌گردد که از دید اهالی تأثیر منفی در رونق کسب و کار آن‌ها داشته است، از جمله کم شدن منابع آبی، سیلاب‌های موجود در منطقه به خصوص در فصل بهار، خشکی بیش از حد منطقه، نزدیکی به مرز و تردد ماشین‌های سنگین عراقی در جاده که با ایجاد سروصدا و آلودگی باعث

در فصل سرما، از بین رفتن اجناس و میوه‌ها به علت نبود گردشگر در فصل سرما، بیکاری در بیشتر ماه‌های سال و مهاجرت جوانان به شهرهای اطراف گردد. در همین زمینه علیقلی زاده (۱۳۸۷) به این نتیجه رسید که فصلی بودن مشاغل گردشگری سبب گردیده است ظرفیت‌های موجود از جمله نیروی انسانی در تمامی فصول بکار گرفته نشود.

محدودیت‌های انگیزشی، سرمایه‌ای و عدم ریسک‌پذیری صاحبان کسب و کار در کارآفرینی و تنوع‌بخشی مشاغل

جوانان و افراد بومی منطقه‌ی ریجاب از انگیزه‌ی کافی جهت ایجاد کسب و کار و شغل جدید برخوردار نمی‌باشند و بسیاری از آن‌ها از راه‌اندازی شغل جدید واهمه دارند از جمله دلایلی که برای این ترس بیان نمودند نبودن سرمایه، احتمال شکست خوردن در کار، عدم وجود تخصص و تجربه، عدم وجود تسهیلات و آموزش‌دهنده برای کارآفرینی و ترس از فاش شدن مذهبشان می‌باشد زیرا بسیاری از اهالی علاقه‌ای به این‌که گردشگران از مذهبشان مطلع شوند نداشتند و به همین دلیل ترجیح می‌دادند که کمتر در ارتباط با گردشگران باشند. این یافته در ادبیات مربوط به موانع توسعه‌ی کسب و کارهای مرتبط با گردشگری روستایی مشاهده نگردید و این یکی از نقاط قوت روش تئوری بنیانی می‌باشد که به محقق امکان می‌دهد در قالب یک فرآیند سیستماتیک شامل کدگذاری باز، محوری و انتخابی به کشف یافته‌های جدید مبتنی بر زمینه‌ی مورد بررسی بپردازد.

محدودیت‌های اجتماعی موجود در جوامع میزبان

نمودار شماره یک، از دیگر موانع توسعه‌ی کسب و کارهای مرتبط با گردشگری روستایی را محدودیت‌های اجتماعی موجود در جوامع میزبان نشان می‌دهد که این محدودیت با شدت بیشتری در منطقه‌ی ریجاب مشاهده گردید، تضاد و دشمنی در این منطقه در میان اهالی به وضوح قابل مشاهده بود که

را دارند که به یک زبان مشترک صحبت می‌کنند. مطالعه‌ی فراهانی و منوچهری (۱۳۹۴)، لطیفی و همکاران (۱۳۹۲) نیز نشان داد موانع فرهنگی و ارتباطی می‌تواند در جذب گردشگر مؤثر باشد.

پیشنهادها

تردیدی نیست که رشد و توسعه‌ی کسب‌وکار در نواحی روستایی مهم‌ترین عوامل تحقق توسعه‌ی پایدار روستا و کشور می‌باشد که در این راستا رونق و توسعه‌ی کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری و گردشگری روستایی نقش مهمی را ایفا می‌نماید. از این رو بر اساس یافته‌های این پژوهش پیشنهادهای ذیل برای برون‌رفت از وضعیت کنونی و غلبه بر موانع بهبود کسب‌وکارهای مرتبط با گردشگری روستایی پیشنهاد می‌گردد:

- از آنجا که سهل‌انگاری و عدم توجه مسئولان به این منطقه از کشور سبب بروز مشکلات متعدد و از بین رفتن بسیاری از جاذبه‌های طبیعی و ایجاد مشکلاتی برای منطقه گردیده است، در جهت احیا منابع، رشد و توسعه‌ی بیشتر منطقه توجه بیش‌ازپیش مسئولین، عنصری لازم و ضروری می‌باشد. در این زمینه می‌توان به خلق مزیت اقتصادی در میان روستاییان، تقویت نظام بانکی، مؤسسات پولی و مالی دولتی، صندوق‌های اعتباری ویژه‌ی کارهای کوچک، متوسط، ارائه‌ی مشاوره‌های مالی و اقتصادی (در زمینه‌ی سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه) به واحدهای کوچک و متوسط روستایی می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های آتی در این زمینه مورد توجه قرار گیرد.

- با توجه به اهمیت عوامل زیرساختی در توسعه گردشگری روستایی، بایستی با تشویق سرمایه‌داران روستایی در این زمینه همکاری و مشارکت لازم به عمل آید و سعی شود حمایت‌های مالی و فنی، اجرا و نظارت پروژه‌ها بر عهده روستاییان گذاشته شود.

- از آنجا که عوامل مدیریتی و برنامه‌ریزی در توسعه گردشگری روستایی سهم بالایی دارد باید سعی شود در این زمینه نیز اقدامات لازم صورت گیرد.

مزامت برای گردشگران و ایجاد مشکلاتی در تردد گردیده‌اند. در ارتباط با تأثیر منفی تردد تانکرها و ماشین‌های سنگین در منطقه، نتایج تحقیقی توسط محققین مراکز بهداشت منطقه نشان داده که عبور و مرور این تانکرها و ماشین‌های سنگین علاوه بر آلودگی هوای منطقه بر رشد درختان و کیفیت میوه‌ها، تأثیر منفی ایجاد نموده است که سموم ناشی از آن در محصولات باغی نیز مشاهده گردیده است و این می‌تواند هشدار و زنگ خطری برای مسئولین باشد زیرا می‌توان بیان داشت ایجاد مشکلاتی از این دست ناشی از بی‌تفاوتی مسئولین می‌باشد.

ضعف در اطلاع‌رسانی و معرفی جاذبه‌های مورد

بازدید

از دیگر مشکلات مرتبط با توسعه‌ی کسب‌وکارهای گردشگری روستایی در منطقه‌ی ریجاب محدودیت‌های اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی می‌باشد. در ارتباط با منطقه‌ی ریجاب نیز این مشکل به‌وضوح مشاهده گردیده است به‌طوری‌که این منطقه برای بسیاری از افراد در کشور و حتی استان ناشناخته می‌باشد و تبلیغات مؤثر به‌منظور شناساندن منطقه، جاذبه‌های آن، محصولات و صنایع دستی صورت نگرفته است. مطالعات فراهانی و منوچهری (۱۳۹۴)، لطیفی و همکاران (۱۳۹۲)، نتایج مشابهی را نشان می‌دهد آن‌ها در مطالعات خود به این نتیجه دست یافتند که سازوکارهای مناسب اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی می‌تواند عامل مؤثر در جذب گردشگر و توسعه‌ی منطقه داشته باشد.

موانع فرهنگی، مذهبی و ارتباطی

از دید اهالی وجود تضاد فرهنگی، گویشی و مذهبی بین گردشگران و جامعه‌ی میزبان در ارتباط مؤثر دو طرف، مشکل ایجاد نموده است. به گفته‌ی اهالی گردشگران، زمانی که زبان ما را نمی‌فهمند قادر به صحبت با ما نیستند ارتباط ما با یکدیگر محدود می‌شود و حتی آن‌ها بیشتر تمایل به خرید از افرادی

- تبلیغ و اطلاع‌رسانی در هر زمینه‌ای می‌تواند نقش مثبت و تأثیرگذاری داشته باشد. این امر در زمینه‌ی توریسم و گردشگری روستایی و به‌خصوص معرفی محصولات و صنایع‌دستی منطقه می‌تواند به رونق کسب و کار و رشد گردشگر در منطقه کمک نماید. لذا انجام تبلیغات به‌موقع در هنگام رویدادها، مراسم‌ها و فصول مناسب لازم و ضروری می‌باشد.

- از آنجاکه داشتن زبان و گویش یکسان می‌تواند در برقراری ارتباط مستمر و مناسب دو طرف مؤثر باشد و در منطقه‌ی ریجاب نیز یکی از مشکلات نبود گویش مشترک است. وجود افرادی در منطقه آشنا به زبان و گویش مسافران و صاحبان کسب و کار می‌تواند در ارتباط مؤثر دو طرف و رونق کسب و کار مؤثر باشد. در این زمینه می‌توان به تقویت کادر قوی با تحصیلات مرتبط با گردشگری روستایی اشاره نمود.

- بایستی به آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در مورد نحوه برخورد با گردشگر و گردشگری در نواحی روستایی، به‌منظور جلوگیری از تعارض بین روستاییان و گردشگران در زمینه فرهنگ و آداب و رسوم، مکان‌های خاص و سایر موارد آموزش داده شود.

- یکی دیگر از مشکلات عمده‌ی منطقه در زمینه‌ی کسب و کار روستایی ورود کاسیان غیربومی به منطقه‌ی ریجاب در فصول تابستان و نوروز می‌باشد که باعث از رونق افتادن کسب و کار افراد بومی منطقه می‌گردد که در این زمینه نیز نظارت مسئولین به‌منظور کنترل ورود این افراد به منطقه ضروری می‌باشد.

- به دلیل فقدان فرهنگ پذیرش گردشگر که ناشی از پایین بودن آگاهی‌های روستاییان نسبت به مزایای گردشگری می‌باشد لذا توصیه می‌شود برنامه‌هایی در راستای مزایای گردشگری روستایی و پخش آن تهیه و تولید شود و علاوه بر این، مروجین کشاورزی به‌هنگام تماس‌های رودررو در مورد محاسن و فواید گردشگری روستایی به روستاییان اطلاع‌رسانی کنند.

می‌توان گفت اگر برنامه‌ریزی و مدیریت پروژه‌ها با حمایت و مشارکت مردم صورت پذیرد نتایج مؤثری خواهد داشت و به موفقیت منجر می‌گردد نه این‌که فقط به‌صورت متمرکز و از بالا به پایین باشد.

- توجه مسئولین در جهت احیاء استخرهای پرورش ماهی و مساعدت مالی افراد به‌منظور احیاء استخرهای آسیب‌دیده می‌تواند گام مؤثری در جهت ارتقاء و رونق کسب و کار در منطقه باشد.

- با توجه به این‌که مسابقات شنای منطقه به علت پایین رفتن سطح آب تعطیل شده است و این امر سبب از بین رفتن بسیاری از شغل‌های مرتبط گردیده لذا فراهم نمودن زمینه‌ها و امکانات در جهت برگزاری مجدد مسابقات ضرورتی انکارناپذیر می‌باشد.

- خشک شدن و از بین رفتن درختان منطقه به علت سهل‌انگاری مسئولان باعث از بین رفتن بسیاری از کسب و کارها گردیده است لذا توجه جدی به احیاء مجدد باغات منطقه لازم و ضروری است.

- همچنین با توجه نقش عامل زیر بنایی در توسعه گردشگری بایستی سیستم ارتباطی و اطلاعاتی تقویت شود و امکانات رفاهی و خدماتی گسترش یابد و به احداث جاده و راه‌های ارتباطی در راستای توسعه منطقه و متعاقب آن توسعه گردشگری عنایت گردد.

- نبودن صنایع تبدیلی و انبار مجهز در منطقه از دیگر مشکلات عمده می‌باشد که سبب فاسدشدن محصولات باغی یا فروش آن‌ها به واسطه‌ها به قیمت پایین شده است که همین امر سبب کاهش انگیزه‌ی اهالی به‌منظور فعالیت گردیده است. لذا ایجاد صنایع تبدیلی و سردخانه‌های مجهز از ضروریات منطقه می‌باشد.

- از آنجا که شکست در پرورش ماهی سبب کاهش انگیزه‌ی افراد به ادامه‌ی کار و نوعی ترس و نگرانی گردیده است و افراد از فرصت‌های ایجاد کسب و کار و کارآفرینی اطلاع چندانی ندارند، لذا برگزاری دوره‌های آموزشی، مهارت‌آموزی و دیدار با افراد کارآفرین می‌تواند در ایجاد انگیزه‌ی مجدد در افراد به‌منظور شروع کسب و کار مؤثر باشد.

۳. صالحی، ص. حیدری، ز.، و کریمی، ه. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر گردشگری در توسعه پایدار نواحی روستایی مطالعه موردی: دهستان دوهزار شهرستان تنکابن، *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، سال ۳، شماره ۵، صفحات ۸۲-۶۹.
۴. صیدایی، س.، ا.، و هدایتی مقدم، ز. (۱۳۸۹). نقش امنیت در توسعه گردشگری. *فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد واحد شوشتر*، سال ۴، شماره ۸، صفحات ۹۷-۱۱۰.
۵. علیقلی زاده فیروزجایی، ن. (۱۳۸۷). اثرات گردشگری بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیطی نواحی روستایی مطالعه موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان نوشهر. رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تهران.
۶. عنابستانی، ع.، ا. بوزرجمهری، خ.، و صاحبکار، ن. (۱۳۹۱). پیامدهای اقتصادی اجتماعی توسعه گردشگری خانه‌های دوم در نواحی روستایی مطالعه موردی: دهستان شیرین دره شهرستان قوچان، *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، سال ۱، شماره ۱، صفحات ۹۷-۱۲۳.
۷. غنیان، م.، خانی، ف.، و بقایی، ل. (۱۳۹۰). ارزیابی فضای کارآفرینی در گردشگری روستایی، مطالعه موردی منطقه اورامان. *فصلنامه پژوهش‌های روستایی*، دوره ۲، شماره ۳ (۷)، صفحات ۱۲۳-۹۹.
۸. فراهانی، ح.، و منوچهری، س. (۱۳۹۴). شناسایی موانع و مشکلات توسعه گردشگری در نواحی روستایی هدف گردشگری غرب شهرستان مریوان. *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، سال ۴، شماره ۱، صفحات ۱-۱۳.
۹. کرمی بنماران، ز. غنیان، م. خسروی پور، ب.، و برادران، م. (۱۳۹۲). زمینه‌یابی فعالیت بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط با محوریت گردشگری روستایی در بخش کن استان تهران، *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، سال ۲، شماره ۵، صفحات ۱۲۷-۱۱۰.
- فرهنگ‌سازی در روستاهای هدف گردشگری و معرفی تأثیرات مثبت گردشگری در بین روستاییان.
- افزایش اطلاعات و آموزش مسئولین نهادهای مرتبط با مدیریت روستاها در ارتباط با مزیت‌های توسعه گردشگری روستایی.
- تأسیس بازارچه و نمایشگاه‌هایی در سطح منطقه به منظور عرضه محصولات نیز عاملی مؤثر در رشد و توسعه مشاغل مرتبط با گردشگری و رشد و توسعه توریسم در منطقه می‌باشد.
- با توجه به اینکه رفاه مردم وابسته به حفظ طبیعت و محیط‌زیست می‌باشد، تخریب منابع طبیعی و باغات توسط مسئولین به منظور سدسازی و همچنین عدم رعایت نکات بهداشتی توسط گردشگران و آلوده نمودن منطقه موجب ناراحتی اهالی و جلوه‌ی نازیبایی از منطقه گردیده است. لذا لازم است بر این موارد نظارت کامل صورت گیرد و با قرار دادن بنرها و توزیع بروشور و کیسه‌های زباله، همچنین سطل‌های زباله به تعداد زیاد در منطقه نسبت به فرهنگ‌سازی اقدام و مسئولین نیز اقدامات لازم را به منظور احیاء مجدد باغ‌های منطقه انجام دهند.
- با توجه به عدم ریسک‌پذیری صاحبان کسب‌وکار در منطقه و ترس از شکست و ضرر مالی، لازم است مسئولین نسبت به کاهش ریسک پذیرش شغل جدید اقداماتی را انجام دهند. از جمله انواع خدمات بیمه‌ای مرتبط با صاحبان کسب‌وکار و مشاغل آن‌ها می‌تواند اقدامی مفید در این زمینه باشد.

منابع و مأخذ

۱. ادیب حاج باقری، م. پرویزی، س.، و صلصالی، پ. (۱۳۸۹). روش تحقیق کیفی. انتشارات بشری، چاپ دوم.
۲. حاجی نژاد، ع. پورطاهری، م.، و احمدی، ع. (۱۳۸۸). تأثیرات گردشگری تجاری بر توسعه کالبدی فضایی مناطق شهری مطالعه موردی: شهر بانه. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، شماره ۲، صفحات ۲۶-۵.

16. King, B. Pizam, A., & Milman, A. (1993). Social impacts of Tourism: Host Perception. *Annals of Tourism Research*, 17, 449-465.
17. Lai, P., & Napal, S.K. (2006). Local perspectives of ecotourism development in Tawushan Nature Reserve, Taiwan. *Journal of Tourism Management*, 27, 254-278.
18. Ruglova, K.V. (2007). Limiting Factors in The Field of Business Activities in Rural Tourism, *Agricultural Economics*, 53 (9), 421-431.
19. Schweinsberg, S. (1998). Sustainable Tourism Development and Rural Community, University of Technology, (Sustainable Tourism Cooperative Research centre), Sydney.
20. Sharpley, R. (2000). Rural Tourism and the Challenged of Tourism Diversification The Case of Cyprus. *Tourism Management*, 23, 233-344.
21. Teye, V. Sonmez, S., & Sirakay, A.E. (2002). Residents Attitudes Toward Tourism Development. *Annals of Tourism Research*, 29 (3), 668-688.
22. Tosum, C. (2002). Challenges of Sustainable Tourism Development in the Developing World the Case of Turkey. *Tourism management*, 22: 289-303.
۱۰. گیدنز، آ. (۱۳۷۶). روش‌های تحقیق جامعه‌شناسی. ترجمه: م. صبور، انتشارات: نشر نی.
۱۱. لانکوار، ر. (۱۳۸۱). جامعه‌شناسی جهانگردی و مسافرت. ترجمه: ص. محلاتی، چاپ اول، انتشارات: دانشگاه شهید بهشتی تهران.
۱۲. لطیفی، س. نادری مهدی، ک.، و زلیخای سیار، ل. (۱۳۹۲). موانع مؤثر بر توسعه فعالیت‌های گردشگری در نواحی روستایی همدان. فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۳، شماره ۹، صفحات ۸۷-۷۷.
۱۳. مهدوی، د. (۱۳۸۷). نقش توریسم در توسعه نواحی روستایی پیرامون شهرها و ارائه مدل استراتژیک مطالعه موردی: روستاهای لواسان کوچک. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
14. Amit, J. (2011). Impact analysis of a rural tourism on county development. *Event Management*, 9 (4).
15. Bensemann, J.O. (2009), Copreneurship in Rural Tourism Exploring Women's Experience. *Annals of Tourism Research*, 29 (3), 5.